

Nr 202.

Av herr **Welin**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrad lydelse av 10 § i reglementet för dövstumlära-
nas pensionsanstalt.

I Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för dövstumlära-
nans pensionsanstalt den 8 oktober 1915 lyder § 10 sålunda: »Pension är hel eller av-
kortad. *Hel pension* utgår med 75 procent av delaktighetsbeloppet; dock
att, för andra delägare i pensionsanstalten än dövstumlärare, hel pension
i intet fall får utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 procent
av vare sig delaktighetsbeloppet eller den lägsta kontanta avlöning, som
den pensionssökande, utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning
därför, åtnjutit under de före avskedstagandet senast förflutna tio tjänst-
åren. *Avkortad pension* bestämmes på sätt, som närmare anges i §§ 12,
13 och 14.»

I denna paragraf finnas ett par bestämmelser, som äro i hög grad
menliga för dem, som enligt detta reglemente komma i åtnjutande av
pension, särdeles när de båda bestämmelserna samverka.

Den ena är, att pensionen för andra delägare i pensionsanstalten än
dövstumlärare icke skall utgå med eller beräknas till högre belopp än 75
% av vare sig delaktighetsbeloppet eller den lägsta kontanta avlöning,
som den pensionssökande åtnjutit under de före avskedstagandet senast
förflutna 10 tjänståren.

Som synes, ha dövstumlärare i detta fall företräde framför andra del-
ägare i pensionsanstalten.

Huru den bestämmelsen, att pensionen för »andra delägare» skall
beräknas efter det *lägsta* belopp, som utnjutits i lön under de 10 sista
åren, kan komma att verka, må med ett exempel belysas.

En lärare vid den skola, som jag representerar, är pensionsmässig i
november 1918. Hans lön har under de 10 sistförflutna tjänståren upp-

gått till följande belopp: 1909 2,400 kronor, 1910—1917 2,700 kronor och 1918 3,000 kronor. Oaktat han endast ett år under dessa sistförflutna 10 åren haft så låg lön som 2,400 kronor, skall pensionen beräknas efter detta lägsta lönebelopp.

Det synes, i motsats härtill, vara lämpligt, att pensionen beräknades efter högsta lönebeloppet, varmed lärareplatsen är delaktig i pensionsanstalten, så vitt läraren åtnjutit denna lön, i detta fall 2,700 kronor. Så är det i Folkskollärarnes pensionsinrättning, i vilken även lärare vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor åtnjuta delaktighet. Lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907, enligt vilken även läroverkslärare åtnjuta pension, innehåller följande bestämmelser: »Hel pension utgör samma belopp som det för tjänst innehavaren vid tiden för hans avgång från tjänsten gällande pensionsunderlag». Således räknas även här efter det högsta åtnjutna pensionsunderlaget.

Och så torde det väl vara över allt i pensionskassorna.

Skulle man av någon anledning finna det mindre lämpligt att för »andra delägare» beräkna pensionen efter delaktighetsbeloppet, så vitt detta åtnjutits i lön, så synes det dock vara hårt mot pensionstagarna att beräkna den efter det under de sista 10 åren åtnjutna lägsta lönebeloppet, särdeles som pensionsbidraget för de flesta av dessa 10 år torde fått erläggas efter högre lönebelopp. Lämpligare i så fall vore att följa den bestämmelse, som finnes i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, nämligen denna: »Dock skall för tjänst innehavare, som under kortare tid än fem år innehaft den tjänst, från vilken avgång ägde rum, beloppet av hel pension utgöra en femtedel av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, vilka under vart och ett av de senast förflutna fem åren varit för tjänst innehavaren gällande.»

Om man således, mot förmodan, icke kan låta undantagsbestämmelsen i § 10 av reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt helt utgå, så borde man åtminstone utforma undantaget i enlighet med den angivna föreskriften i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, nämligen att låta pensionen utgå efter medeltalet av det pensionsunderlag, man åtnjutit som lön under de sista 5 åren.

* * *

Den andra bestämmelsen, som påkallar ändring, är det inskjutna uttrycket: »utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför». Uttrycket synes kunna tydas på tvenne olika sätt. I alla händelser tolkas

det av dövstumläraernas pensionsanstalt på ett sätt, som är mycket menligt för pensionstagarna, nämligen så, att lärare bort av läroanstalten erhålla bostad och bränsle eller ersättning härför, och om han icke erhållit det, så avdrages värdet härav.

Det synes kunna dragas i starkt tvivelsmål, om en sådan tolkning är hållbar, särskilt om man ser till, hur denna bestämmelse tillkommit.

En kommitté, som tillsatts för att närmare utreda några frågor rörande dömstumundervisningen, däribland frågan om beredande av pension åt dövstumlärarepersonalen, avgav den 23 mars 1899 betänkande i pensionsfrågan. Enligt dess förslag skulle hel pension «inräknas till inemot 75 procent å sammanlagda beloppet av dels den slutliga egentliga lönen — — och dels värdet utav bostad och vedbrand». (Kungl. Maj:ts proposition nr 94 vid 1905 års riksdag, sid. 13).

När frågan kom inför Kungl. Maj:t, uttalade departementschefen till statsrådsprotokollet den 18 februari 1905 med hänsyn härtill följande:

»Liksom i folkskolläraernes pensionsinrättning synes mig värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför ej böra här inräknas i delaktighetsbeloppet, men däremot däri ingå hela den kontanta avlöningen, således både lön i högsta lönegrad och tjänstgöringspenningar. Pensionen synes mig böra, liksom i berörda pensionsinrättning, utgå med 75 procent av delaktighetsbeloppet sålunda beräknat.»

Departementschefen yttrar vidare: »I överensstämmelse med de åsikter, jag nu uttalar, får jag underdånigst hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att godkänna följande grunder för inrättandet av en pensionsanstalt för dövstumlärare: — — »skoldistrikt må — — vinna delaktighet i pensionsanstalten, därest det belopp, vartill avlöningen i högsta lönegrad för tjänsten, värdet av bostad och vedbrand och bränsle eller ersättning därför här icke inberäknat, uppgår» — — —

Härav synes, hur uttrycket uppkommit. Meningen med detta var allenast, att pensionen icke skulle beräknas med hänsyn även till bostad och bränsle. Däremot betyder det uppenbarligen icke, att, om någon bland sina löneförmåner saknade bostad och vedbrand, detta skulle fråndragas. Hade detta varit meningen, hade det nog på något sätt blivit uttryckt.

Statsutskottet tillstyrkte till alla delar Kungl. Maj:ts förslag, och båda kamrarna godkände det utan diskussion.

I det reglemente, som den 30 augusti 1905 utfärdades för dövstumläraernas pensionsanstalt, återfinnes därför i § 3 följande uttryck: »Skoldistrikt må — — vinna delaktighet i pensionsanstalten därest det belopp, vartill avlöningen i högsta lönegrad för tjänsten värdet av bostad och bränsle

eller ersättning därför häri icke inberäknat, uppgår» — — — samt i § 7 endast: »Hel pension utgår med 75 procent av delaktighetsbeloppet».

I skrivelse den 7 september 1909 till Kungl. Maj:t gjorde svenska dövstumläraresällskapet framställning om förbättring av dövstumlärarepersonalens pensioneringsvillkor. Därvid uttrycktes bland annat den önskan, att »såsom underlag för bestämmande av pensionens belopp — — tjäna hela lönen samt dessutom för dem, som åtnjuta naturaförmåner, det belopp, vartill dessa äro upptaxerade».

Skolstyrelserna anmodades yttra sig rörande dövstumläraresällskapets framställning, och därvid synas några styrelser vid sina utredande kalkyler ha gjort avdrag för ett belopp, som motsvarar hyra och vedbrand. Det är, såvitt jag kan se, första gången man nu möter denna avdragsteori. Om denna yttrar sig dövstumläraresällskapets centralstyrelse på följande sätt:

»För att komma fram till dessa siffror hava styrelserna från lärarnes avlöning gjort avdrag för, vad som anses böra gå till hyra och anskaffande av bränsle. En dylik åtgärd torde numera sakna all grund, sedan lands- ting och stadsfullmäktige inom samtliga skoldistrikt upphäft en dylik upp- delning utav avlöningen och beslutat, att hela avlöningen skall utgå som lön. Med lika rätt skulle t. ex. för en läroverksadjunkt eller för folk- skollärarna i städerna avdrag kunna göras för hyra och bränsle, ty dessa måste använda en del utav sin avlöning till förhyrning av bostad och inköp av bränsle lika väl som dövstumlärarna. Men någon dylik decime- ring av deras lön i och för uppnåendet av ett mindre pensionsunderlag eller delaktighetsbelopp förekommer ej.»

Direktionen för dövstumlärarnas pensionsanstalt, som fått att yttra sig i ärendet, säger bland annat följande, som kan ha sin tillämpning på föreliggande fråga: »Direktionen anser således lämpligt, att i enlighet med nämnda förslag högsta beloppet för delaktighet bestämmes till 4,500 kronor för föreståndaretjänst, 3,000 kronor för läraretjänst och 2,000 kronor för lärarinnetjänst. Härigenom skulle det ursprungligen rådande förhållandet mellan å ena sidan lägsta förekommande avlöning i högsta lönegraden, bortsett från naturaförmånen och hyresersättning, och å andra sidan högsta medgivna delaktighetsbelopp bliva i någon mån återställd.»

Här talas sålunda icke om, att avdrag bör ske. Och icke heller statskontoret, som yttrat sig, synes ha påpekat sådant.

Kungl. Maj:t förelade 1913 års riksdag förslag till vissa ändringar i reglementet för dövstumlärarnas pensionsanstalt. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t yttrade sig departementschefen alldeles icke i avdrags- frågan, lika litet som något uttalande härom förekom i utskott eller kammare.

Vid 1914 års senare riksdag återkom Kungl. Maj:t till ärendet och framlade för riksdagen (prop. nr 143) ett fullständigt omarbetat förslag till reglemente för dövstumläraernas pensionsanstalt. I detta förslag lyder § 5 sålunda: »1. Skoldistrikt eller undervisningsanstalt må för varje sådan ordinarie tjänst, som i § 1 avses, vinna delaktighet i pensionsanstalten, därest det belopp, vartill avlöningen i högsta lönegraden för tjänsten uppgår, värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknat, utgör» — — —.

Och i § 10 förekommer detta sista kursiverade uttryck under följande något olika form: »utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför».

Någon antydning om, att ny betydelse skulle ha inlagts i dessa uttryck förekommer icke i Kungl. Maj:ts proposition, lika litet som i dess behandling i riksdagen, vilken f. ö. utan ändring godkände Kungl. Maj:ts.

Paragraf 10 erhöll genom Kungl. Maj:ts nådiga reglemente den 8 oktober 1915 den lydelse, som finnes angiven i början av denna motion.

Av den gjorda framställningen framgår med största tänkbara tydlighet, huru det uttryck, som det nu är fråga om, tillkommit. Det har tillkommit uteslutande för att klart utsäga, att förmånen av bostad och vedbrand eller värdet härav icke får inräknas i det belopp, som ligger till grund för pensionen. Men det finnes alldeles ingenting, som på ringaste sätt antyder, att någonsin under frågans behandling Kungl. Maj:t eller riksdag eller annan officiell myndighet skulle med detta uttryck ha avsett, att, om de ifrågavarande förmånerna icke äro tillfinnandes, ett motsvarande avdrag å lönen skulle göras vid pensionens beräkning. Tvärt om, då några dövstumskolestyrelser synas ha framkastat tanken härpå, blev detta med kraft tillbakavisat av dövstumskolläraresällskapets centralstyrelse, och inga beslutande eller hörda myndigheter taga heller upp tanken.

Icke desto mindre tolkar direktionen för dövstumläraernas pensionsanstalt den ifrågavarande § 10 så, att avdrag skall göras, då den lärare, som skall pensioneras, icke åtnjutit förmånerna av bostad och bränsle eller ersättning härför. Och Kungl. Maj:t har under 1916, då ett beslut i denna riktning överklagades, fastställt direktionens beslut. Det är dock att märka, att detta Kungl. Maj:ts utslag icke fullt ger svar på det spörsmål, varom det nu är fråga, alldenstund klaganden icke synes ha gjort invändningar mot själva rättsprincipen utan av annat skäl önskade, att avdrag icke skulle göras.

Då den föreliggande paragrafen är så avfattad, att den givit anledning till en tolkning, som med den anförda historiken för ögonen

uppenbarligen är felaktig, och då denna tolkning är mycket menlig för pensionstagaren, så torde ett förtydligande av densamma vara erforderligt.

Det är så mycket behöfligare, att en för pensionstagaren förmånligare avfattning av paragrafen erhålles, som pensionstagaren eljest kan komma i den ställningen, att han årligen får betala pensionsavgift efter ett högre belopp, men sedan utbekommer pension efter ett vida lägre belopp och därigenom gör en direkt förlust.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t behagade föreskriva att § 10 i nådiga reglementet för dövstumlärarynas pensionsanstalt den 8 oktober 1915 må erhålla följande ändrade lydelse:

»Pensionen är hel eller avkortad.

Hel pension utgår med 75 procent av delaktighetsbeloppet; dock att för andra delägare i pensionsanstalten än dövstumlärare, hel pension i intet fall får utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 proc. av vare sig delaktighetsbeloppet eller högsta kontanta avlöning, som den pensionssökande åtnjutit.

Avkortad pension bestämmes på sätt, som närmare anges i §§ 12, 13 och 14.»

Stockholm den 26 januari 1918.

S. Welin.